



J.E.F

Op de vlucht

2^{DE} & 3^{DE}
GRAAD LO

Noorwegen — 2020
Duur: 96 min. — NL dub
Regie: Johanne Helgeland



Op de vlucht



Doelgroep

2de & 3de graad lager onderwijs

J'E.F in de klas

J'E.F wil kinderen en jongeren filmwijs maken. We dagen je als leerkracht uit om het medium film breed in je lessenpakket te integreren. We reiken je tools aan om je leerlingen de film op een actieve, creatieve en kritische manier te laten beleven. Naast deze lesmap hebben we nog meer in huis. Je vindt het overzicht achteraan in deze lesmap.

Lesmap

In deze lesmap zoomen we in op de productie van de film, de thematiek en de verhaallijn, maar we geven ook interessante filmtechnische duiding. De lesmap wordt doorspekt met weetjes, vragen en methodieken.

Afspeellijst

Bij *Op de vlucht* is een [uitgebreide afspeellijst](#) beschikbaar op YouTube met beelden van de making of, interview- en filmfragmenten. Je kan deze fragmenten inzetten als rode draad van de filmbespreking.

Pinterest

Neem er zeker ook het [prikbord op Pinterest](#) bij. Je vindt er tal van leuke, visuele en interessante beelden en elementen die je kan koppelen aan de bespreking.

De inhoud van deze lesmap is eigendom van J'E.F en mag enkel worden overgenomen en hergebruikt mits vermelding van J'E.F.





Filmfiche

Synopsis	3
Technische kaart	3
In de pers	3
Introfilm	3

Filmproductie

Tweede Wereldoorlog door kinderoogen	4
Boekverfilming	5
Realisme met een sprookjestoets	6

Inhoudelijke info

Vluchtelingen	7
Discriminatie en racisme	8
Gezin en familie	9

Filmtechnische info

Archiefbeelden	10
Actie!	11

Pinterest 13

Bibliografie 13

Het model filmwijsheid 14

Op zoek naar inspiratie? 14

Heb je een vraag of bedenking bij deze lesmap?
Stuur een mail naar jefindeklas@jeugdfilm.be





Synopsis

1942. Een dag voor Kerstmis worden de ouders van Gerda en Otto gearresteerd. Als leden van het Noorse verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog keerden ze zich tegen de nazi's. De kinderen blijven alleen achter in huis en ontdekken al snel dat hun ouders iets verborgen hadden in de kelder ... Sarah en Daniel, twee joodse kinderen, zitten verstopt in een geheime kast. Kunnen Gerda en Otto de opdracht van hun ouders tot een goed einde brengen en hun nieuwe vrienden veilig over de grens naar Zweden brengen?

Een verhaal over angst, vriendschap, vertrouwen en vooral over moed - je hoeft heus niet groot te zijn om je dapper te gedragen. Deze spannende boekverfilming is gebaseerd op historische feiten.

Technische kaart

Een film van Johanne Helgeland
Noorwegen, 2020, 96', Nederlandstalige dub

Scenario Maja Lunde, Espen Torkildsen
Productie Cornelia Boysen / Maipo film
Muziek Stein Berge Svendsen
Montage Jon Endre Mørk
Camera John-Erling H. Fredriksen
Cast Anna Sofie Skarholt, Bo Lindquist-Ellingsen,
Samson Steine, Bianca Ghilardi-Hellsten
Distributie J'E.F

In de pers

"Met die kinderblik levert 'Op de vlucht' best wat nagelbijtende spanning op, zeker op het eind, als de vier kinderen bijna hun doel bereikt hebben, maar de achtervolgers hen heel dicht op de hielen zitten." - Monica Meijer, [Cinemagazine](#)

"'Op de vlucht' is als een jongensavonturenboek over de Tweede Wereldoorlog, maar dan met een meer diverse casting." - Ruud Vos, [Filmtotaal](#)

Introfilm

Bekijk zeker en vast [deze intro](#) voor je naar de film gaat. Dit filmpje wordt ook getoond in de bioscoop of het CC waar je de film met je klas gaat bekijken.





Tweede Wereldoorlog door kinderoogen



Op de vlucht is de eerste Noorse kinderfilm over de Tweede Wereldoorlog. Dit thema stond al centraal in tal van Noorse films, maar die richtten zich tot een volwassen publiek.


Vandaag, 75 jaar later, zijn oorlog en vluchtelingen enorm relevante thema's geworden voor kinderen. Nieuwsbeelden van overvolle rubberboten en kinderen in vluchtelingenkampen bereiken ook de allerkleinsten. "Toen ik met de film begon, was de Tweede Wereldoorlog hét thema", vertelt schrijver Maja Lunde. "Maar helaas is het onderwerp oorlogsvluchtelingen gaandeweg steeds belangrijker geworden. In elk klaslokaal zijn er leerlingen die op de vlucht zijn geweest."

Maar de film vertelt ook meer over de specifieke omstandigheden van WO II. "De Tweede Wereldoorlog is nog steeds een deel van onze recente geschiedenis hoewel dit misschien niet zo lijkt voor de kinderen van vandaag", zegt regisseur Johanne Helgeland, die met *Op de vlucht* haar langspeeldebuut maakte. "Verhalen over de bezetting, die vijf lange jaren duurde, worden nog altijd verteld in Noorse families, en ik denk dat ze het waard zijn om door te geven aan de volgende generaties." Helgeland wil met haar film het jonge publiek aanmoedigen om vragen te stellen aan hun eigen familieleden over hun ervaringen tijdens de oorlog. "Dit moet herinnerd worden."



Vragen voor de leerlingen

- # Vind jij oorlog een relevant thema in een film voor kinderen?
- # Heb je al een film gezien over oorlog? Welke? Wat bleef je bij?

 Op het [Pinterest bord](#) vind je voorbeelden van kinderfilms over de Tweede Wereldoorlog.



Boekverfilming

Het filmscript werd geschreven door Maja Lunde die het verhaal ook als boek uitbracht onder de naam 'Over grensen'. Zij schreef éérs het filmscript. Het boek volgde pas enkele jaren later, maar het werd vóór de film gepubliceerd. Lunde was toen immers nog op zoek naar geld om de film te financieren.

Op de vlucht is daarom een atypische boekverfilming. Normaal gezien moet de scenarioschrijver dan aan de slag met een boek waarbij je niet alle personages en plotlijnen in een film kan gieten. Boekverfilmingen krijgen daarom vaak de kritiek dat "het boek beter is dan de film". Je kan als filmmaker nooit exact uitmaken wat lezers in hun gedachten hadden bij het lezen van het boek.



Vragen voor de leerlingen

- # Ken je films die gebaseerd zijn op een boek?
- # Vind jij het boek vaak beter dan de film?
- # Als jij jouw favoriete boek zou verfilmen, welke personages en verhaallijnen zou je dan kunnen / moeten weglaten?



Op de afspeellijst vind je enkele trailers van films gebaseerd op een boek. Ken je bijvoorbeeld [Matilda](#) of [Harry Potter](#)?



Realisme met een sprookjestoets

Op de vlucht is een fictiefilm. Dit betekent dat het verhaal en de personages niet echt bestaan hebben. Toch oogt de film heel realistisch: het verhaal is immers gebaseerd op ware gebeurtenissen in Noorwegen tijdens de oorlogsjaren. Regisseur Johanne Helgeland vond het heel belangrijk dat alles net was als in het Noorwegen van 1942. Elk detail moest kloppen: de kledij, de decors enzovoort.

De film werd ook helemaal in Noorwegen opgenomen, en alles wat je ziet is echt. Tijdens de achtervolgingsscène in de bossen moesten de acteurs echt over glibberige heuvels rennen doorheen het donkere, besneeuwde bos. Helgeland: "We hoopten dat er sneeuw zou liggen bij het begin van de opnames. Dat was niet zo, maar gelukkig sneeuwde het wel tijdens de belangrijkste scènes." De regisseur gebruikte zelfs geen kunstmatig licht, wat tijdens de winter niet eenvoudig is: in het hoge noorden wordt het vroeg donker. "Elke dag moesten we ons haasten om zoveel mogelijk opnames klaar te hebben tijdens de laatste momenten van daglicht."

De oorlogsomstandigheden die in de film worden geschetst zijn hard. Om dit realisme draaglijk te maken voor kinderen werd aan de film een sprookjesachtige toets meegegeven. Bij de eerste ontmoeting zit Gerda verborgen onder tafel, uitgedost in een blauwe cape en bijpassende hoed. Op fluisterton vertelt ze passages uit haar favoriete boek *De drie musketiers*. Met haar speelgoedzwaard waant ze zich een van hen, de dappere Porthos met name. Later, wanneer de kinderen schuilen in de hut in het bos, vergelijkt Gerda haar reisgezellen in een verhaal met musketiers. De ene is moedig (Gerda), de andere is slim (Otto) en de derde is trots (Daniel). En dan is er nog hun favoriete



leerling (Sarah). Samen nemen ze het op tegen de gemene graaf Zwartbloed. Wanneer ze gewonnen hebben, scanderen ze net als de musketiers: "Eén voor allen, allen voor één".

Wanneer de kinderen aankomen bij een huisje van een oude vrouw, wordt het decor echt sprookjesachtig. Het lijkt wel alsof we in het sprookje van Hans en Grietje zijn beland. Net zoals de broer en zus in het verhaal worden de kinderen naar binnen gelokt met lekkers. Ze krijgen zelfs peperkoek aangeboden. De oude vrouw is geen heks natuurlijk, maar ze blijkt wel kwaadaardig te zijn. De kinderen ontdekken een afbeelding van Hitler in haar slaapkamer. Wanneer de vrouw terugkomt van 'hulp te halen' blijven de kinderen stijf in de woonkamer staan. De vrouw roept vanuit de keuken waar ze bij de kachel staat, in het licht van de vlammen. „Kom op, kom op, kinderen!“ zegt ze op verleidelijke toon. Gelukkig kunnen de kinderen, net als Hans en Grietje, ontsnappen.



Vluchtelingen

Waarom moeten Sarah en Daniel vluchten naar Zweden?

Dat heeft te maken met de toestand tijdens WO II.

Helgeland: "Noorwegen werd op 9 april 1940 door de Duitsers bezet na een gecoördineerde aanval over land en zee en vanuit de lucht. Koning Haakon en de Noorse regering weigerden zich over te geven en vluchtten naar Engeland. Vanaf oktober 1942 begonnen de nazi's met de deportatie van Noorse Joden. Intussen behield Zweden de hele tijd een neutrale positie - het was geen 'bezet gebied'. Daarheen ontsnappen was voor velen de enig mogelijke optie."

Otto wilt eerst niet helpen omdat hij het plan te gevaarlijk vindt. Gerda, Sarah en Daniel vertrekken zonder hem naar de trein. Maar op het nippertje gaat Otto dan toch mee om zijn kleine zus te beschermen.

 Bekijk de scène waarin Gerda zich klaarmaakt om te vertrekken met Daniel en Sarah opnieuw met de leerlingen in de klas en bespreek.



GESPREK

Vragen voor de leerlingen

- # Hoe zou jij reageren als je Sarah en Daniel zou vinden? Net als Otto of Gerda?
- # Hoe proberen de kinderen naar Zweden te geraken?
- # Waar moeten de kinderen op letten tijdens hun vlucht?
- # Wat vond je het spannendste moment van hun tocht?



OPDRACHT

Op televisie, in de krant of op de radio hoor je vaak over vluchtelingen. Ook vandaag zijn er veel mensen op de vlucht, onder wie ook kinderen. Om een beeld te krijgen van de tocht die mensen maken, op de vlucht voor oorlog of bedreiging, kan je de app [Exodus - motion comic](#) gebruiken.





- ▶ Bespreek volgende vragen met de leerlingen en bekijk daarna [dit fragment](#) van Karrewiet.



GESPREK

Vragen voor de leerlingen

- # Zijn de vluchtelingen in de film anders dan de vluchtelingen vandaag? Waarom wel/niet?
- # Waarom vluchten mensen?
- # Hoe helpt ons land vluchtelingen?



OPDRACHT

Hoe kan jij kinderen op de vlucht helpen?

Laat de kinderen een actie op papier zetten die duidelijk maakt hoe zij kinderen op de vlucht kunnen helpen. Daarna laat je ze kriskras door de klas lopen. Wanneer je 'stop' zegt, vormen de kinderen een duo met de klasgenoot die het dichtst bij hen staat. Ze vertellen aan elkaar wat ze hebben neergeschreven en waarom. Doe dit drie keer en bespreek de meest vermelde acties klassikaal. Bekijk daarna [dit fragment](#) van Karrewiet.

Wil je dieper ingaan op de vluchtelingenproblematiek met je leerlingen? Het Rode Kruis ontwikkelde een gratis [opdrachtenbundel](#) waarmee je in de klas aan de slag kunt gaan. Wil je liever creatieve opdrachten? Download de [lesmap](#) van het S.M.A.K. museum.

Discriminatie en racisme



Wanneer de kinderen bij het huis van hun tante aankomen, is enkel haar zoon Per thuis. Hij zegt fier te zijn dat hij in het verzet zit. Dit is een groep van mensen die zich in het geheim verzetten tegen het bezettingsleger van de nazi's en proberen hun acties te dwarsbomen. Hij beslist Sarah en Daniel in aardappelzakken over de grens te smokkelen.

- ▶ Bekijk [de scène](#) waarin Otto aan Per vraagt waarom hij Daniel en Sarah helpt en bespreek.



GESPREK

- # Wat bedoelt Otto wanneer hij over Daniel en Sarah zegt dat "ze niet zijn zoals wij"?
- # Waarom denkt hij dat?
- # Met wie zijn jullie het eens? Waarom?
- # Hoe komt het dat de twee jongens zo verschillend denken?
- # Denkt Otto dat nog altijd op het einde van de film? Hoe komt het dat hij van mening is veranderd?



- ▶ **Bekijk de scène waarin Otto naar een nazibijeenkomst gaat.**

Hitler en de nazi's gaven Joden de schuld van de armoede die was ontstaan in Duitsland tijdens de economische crisis. Ook het verlies van de eerste wereldoorlog stak Hitler op de Joden. De nazi's stelden de Joden voor als een minderwaardig 'ras'. Steeds meer mensen gingen daarom geloven dat Joden problemen veroorzaakten, wat leidde tot discriminatie en geweld. Tijdens WO II werden Joden opgepakt en gedood. Dit wordt de Holocaust genoemd. Niet alleen Joden, maar ook andere groepen zoals mensen met een handicap, Roma en homoseksuelen werden vervolgd.

In de landen die door de Duitsers werden veroverd, waren er altijd wel mensen die het eens waren met de ideeën van de bezetter. Ook bij Otto en Gerda in het dorp. Otto woont een bijeenkomst bij waar de vader van zijn vriend een toespraak houdt. Hij verdedigt de ideeën van de nazi's en vindt dat de dorpingen met de Duitsers moeten meewerken. De woorden van de dorpsgenoot blijven nog lang in Otto's gedachten rondspoken, ze hebben een grote invloed op hem.

- ▶ **Vandaag bestaan discriminatie en racisme nog steeds. Bekijk dit filmpje over wat discriminatie is en dit filmpje waarin kinderen vertellen over hun ervaringen met racisme.**



Opmerkingen of uitspraken kunnen pijn doen. Misschien heb je dat zelf ook weleens meegemaakt. Bespreek een paar uitspraken die niet zo fijn zijn om te horen aan de hand van de [praatkaarten](#) van de Anne Frank Stichting. Tips voor het organiseren van een klassikaal debat vind je in het document ['verzameling van werkvormen'](#).

Gezin en familie



Zowel Otto en Gerda als Daniel en Sarah zijn broer en zus. Nu de kinderen gescheiden zijn van hun familie, vormen ze samen een hecht viertal. In het eerste deel van de film, wanneer ze als een gezin samen leven onder één dak, hangt er een zachtgouden gloed rond deze familietafereelen. Maar de onderlinge banden tussen broers en zussen zijn nooit simpel ... ook niet in deze film.

- ▶ **Bekijk de scène waarin de vier kinderen in de boshut zitten opnieuw met de leerlingen in de klas en bespreek.**



Vragen voor de leerlingen


- # Hoe is de relatie tussen Gerda en Otto? En tussen Daniel en Sarah?
- # Gerda pest Otto soms omdat hij een beetje dikker is. Is dit oké?
- # Maak jij vaak ruzie met je broers/zussen/ouders? Praten jullie het uit?
- # Wat vinden jullie soms niet leuk aan je broer of zus?
- # Otto geeft Gerda een compliment. Zeg jij ook wel eens wat je echt leuk vindt aan je broer of zus?
- # Wie ben jij in Gerda's verhaal? Waarom?



Archiefbeelden



In het begin van de film worden er archiefbeelden (*found footage*) uit WO II gebruikt. Deze beelden heeft de filmmaker niet zelf gemaakt, hij heeft ze gevonden in een archief. We horen ook een stem die praat als *voice-over*. Dit is een stem die buiten beeld het verhaal vertelt of toelicht.

 Bekijk de beginscène van de film opnieuw met de leerlingen in de klas en bespreek.



Vragen voor de leerlingen

- # Wie vertelt het verhaal? Leg uit hoe je dat te weten komt. (Gerda als bejaarde vrouw)
- # Op welke manier verschillen deze beelden van de rest van de film? (Zwart-wit, ander formaat)
- # Wat is er speciaal aan de overgang naar kleurenbeelden?
- # Waarom zou de filmmaker deze beelden gebruiken? (Realisme, context)
- # Wat vind je van het gebruik van zulke echte beelden? Wat draagt dat bij aan de film?



Actie!

Hoe maak je een achtervolgingsscène spannend? Regisseurs kunnen de achtervolging op verschillende manieren filmen. Hoe de actie wordt gefilmd, bijvoorbeeld van dichtbij of van ver, heeft een invloed op het eindresultaat: hoe spannend wordt het allemaal?

▶ Bekijk een deel van de achtervolgingsscène door de bossen opnieuw met de leerlingen in de klas en bespreek.



- # Wat zag je? Wat hoorde je?
- # Wat heb je gevoeld? Verklaar je nader.
- # Filmd de filmmaker de personages van dichtbij of van veraf? Of allebei?
- # Blijft de camera staan of beweegt hij mee met de personages? Waarom zou de filmmaker daarvoor hebben gekozen?

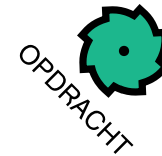
Om de actie spannend in beeld te brengen, kiest de regisseur ervoor om handheld te filmen. Dit betekent dat de cameraman de personages te voet volgt met de camera in de hand. Zo blijft de camera dicht bij de personages en voelt de kijker zich deel van de actie.

Omdat de cameraman ook door het bos rent, kan de camera soms nogal hevig door elkaar geschud worden. Dat kan voor onstabiele beelden zorgen. Om dat te vermijden gebruikte de cameraman een gimbal of stabilisator. Die zorgt ervoor dat de camera altijd rechtop staat en het beeld niet volledig door elkaar geschud wordt als de cameraman aan het rennen gaat.






De beelden (shots) van vlakbij, ook wel close-ups genoemd, zorgen ervoor dat je meeleeft met de personages. De shots van veraf, ook wel long shots genoemd, geven meer perspectief aan de actie en zorgen ervoor dat we het overzicht kunnen bewaren, zo weten we bijvoorbeeld waar de achtervolgers zich bevinden. De combinatie van shots van beide types zorgt voor een spannende scène!



Tijd om zelf actie te filmen! Verdeel de klas in groepjes. Elk groepje kiest een actie om te filmen. Ze rennen bijvoorbeeld van de ene kant van de klas naar de andere of ze laten zich op de grond neervallen, ze schrikken van iets ...

Laat de leerlingen deze actie vanuit verschillende standpunten filmen met hun smartphone. Vanop een afstand, vanuit de hoogte, dichtbij, enzovoort. Om de camera te stabiliseren kunnen ze gebruik maken van de app [Open Camera](#).

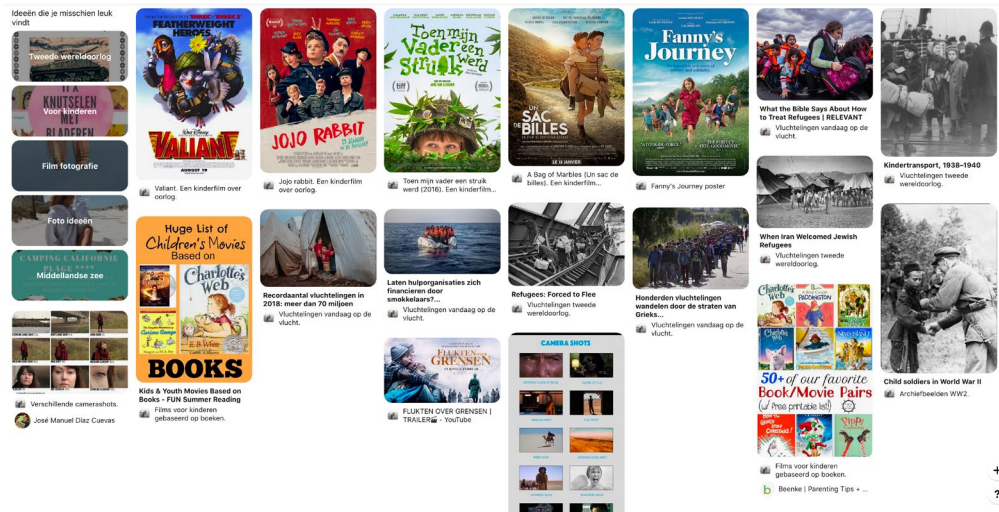
Bespreek achteraf de verschillende shots. Wat is het verschil in gevoel? Welk shot zou je gebruiken in een actiefilm?

 Op het [Pinterest bord](#) vind je verschillende soorten camerastandpunten en bewegingen!



Pinterest

Laat je ook inspireren door het visuele [Pinterest-prikbord](#) van *Op de vlucht*. Je vindt er filmposters van andere Noorse films over WO II en boekverfilmingen, afbeeldingen van vluchtelingen vandaag en tijdens de Tweede Wereldoorlog en inspiratie voor de opdrachten.



Bibliografie

Aleman, C. (3 oktober 2015). *What is found footage?*
Geraadpleegd op 16 oktober 2020, van <https://moreliafilmfest.com/en/que-es-el-found-footage/>

Anne Frank Stichting (z.d.). Antisemitisme. [Videobestand].
Verkregen op <https://www.annefrank.org/nl/educatie/product/147/werkvorm-over-antisemitisme/>

ECFA Journal, editie 2020/#4 (z.d.). Interview “Johanne Helgeland about The Crossing”. <https://www.ecfaweb.org/category/journal/>

Flukten over grensen (z.d.). Geraadpleegd op 16 oktober 2020, van https://www.imdb.com/title/tt9348848/?ref_=fn_al_tt_1

Over grensen. En bok om å flykte for livet (z.d.). Geraadpleegd op 16 oktober 2020, van https://magasin.gyldendal.no/grensen-bok-a-flykte-livet/?fbclid=IwAR0p-odYj1ZT0agAl89woRni8EVE5QKgp-vKAYODO9s7_WqnczHKouYUsg

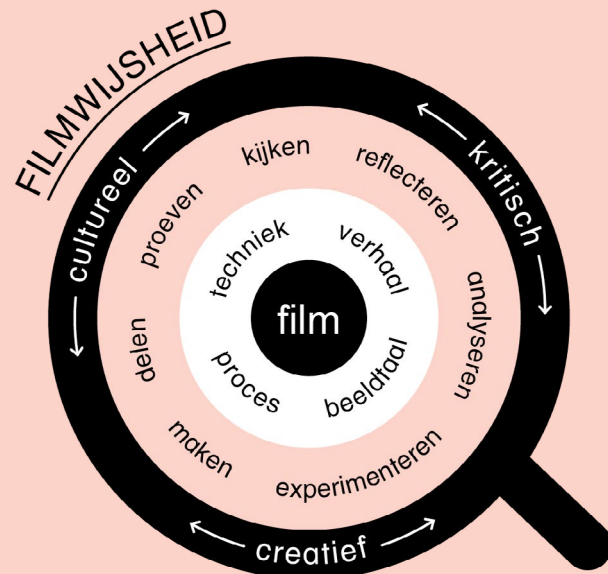
Temmerman, J: (3 november 2011). “Een boek verfilmen? Alleen als je talent hebt.” Geraadpleegd op 16 oktober 2020, van <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2011/11/03/een-boek-verfilmenalleenalsjetalenthebt-1145665/>





Het model filmwijsheid

Ons [model filmwijsheid](#) gaat dieper in op de creatieve, culturele en kritische doelstellingen die je kan stimuleren met audiovisuele media.



We ontwikkelden een eigen [methodiek](#) die zich focust op het leerproces en vertrekt vanuit de authentieke leeromgeving van de deelnemer en maker. De actieve betrokkenheid van de deelnemers en het plezier tijdens dit proces zijn voor ons cruciaal.

Op zoek naar inspiratie?

Filmwijze waaier

In onze [Filmwijze waaier](#) vind je verschillende opdrachten om je te verdiepen in alle aspecten van filmwijsheid. Zo willen we leerlingen aanmoedigen om via film hun vaardigheden te blijven ontwikkelen.

J'E.F makers

J'E.F inspireert en stimuleert kinderen en jongeren die zelf films willen maken en experimenteren met audiovisuele media. Op [JEFmakers.be](#) vind je allerlei handige tutorials, websites en apps om met film aan de slag te gaan.

Facebookgroep voor leerkrachten

Zit je met een filmwijze vraag? Stel ze in onze [Facebookgroep van 'J'E.F in de klas'](#). Onze community helpt je verder. Of heb je zelf een tip? We kijken er alvast naar uit.

Vorming of nascholing rond film

In onze vormingen delen we graag onze jarenlange expertise. Op een actieve manier leggen we onze inzichten voor aan leerkrachten en begeleiders. Je vindt ons aanbod op [onze website](#).